SCHOOL ANXIETY AT PUPILS WITH LANGUAGE DISORDERS

Cristina Dolinschi

Assist. Prof., PhD, State University of Moldova

Abstract: In a highly competitive and demanding academic environment, specific to contemporary society, more and more pupils feel the increased pressure to excel in various areas of life in the educational environment, and this can cause school anxiety, being determined by multiple factors, including the demands high academic standards, fierce peer competition, social challenges, excessive expectations from adults, and the pressure to succeed in a complex educational environment. School anxiety in pupils with language disorders can add an additional dimension to the already existing complexity. Language disorders range from difficulties in speaking and understanding language to problems in verbal expression or reading and writing. These difficulties can cause anxiety during school activities, affecting them on multiple levels.
The present article reflects the results of a study aimed at identifying the level of school anxiety in pupils with language disorders. The analysis of the obtained data allowed us to find that pupils with language problems often face school anxiety, in this sense requiring more assiduous involvement of all educational actors.

Keywords: school anxiety, language disorders, pupils, individualized approach, educational environment.

Introducere

Școala reprezintă un pilon fundamental în societatea contemporană, fiind un mediu esențial pentru educația, dezvoltarea și formarea indivizilor, iar în contextul unei societăți în continuă schimbare și evoluție, instituțiile de învățământ general încearcă să corespundă provocărilor și cerințelor unui mediu prea solicitant. De altfel, și elevii din zilele noastre se confruntă cu o serie de provocări complexe, care includ atât aspecte academice, cât și sociale și tehnologice. De exemplu, presiunea academică bazată pe principiul competiției și obținerea unor rezultate excelente, expectanțele exagerate ale părinților, profesorilor și programele școlare mult mai complexe influențează considerabil experiența, performanța școlară și dezvoltarea personală a elevilor. Există provocări legate și de tehnologie și digitalizare. Pe de o parte, mediul digital oferă elevilor acces la informație și resurse educaționale, personalizând învățarea și dezvoltând abilitățile tehnologice. Pe de altă parte, elevii pot deveni dependenți de ecrane, cu dificultăți în menținerea unui echilibru între utilizarea tehnologiei în scop educațional și recreativ. Totodată, în acest sens școala rămâne a fi cadrul axiologic, pedagogic și psihologic care asigură adaptarea copiilor în procesul educațional în particular și în mediul social în general. De asemenea, societatea contemporană accentuează importanța unei educații incluzive și echitabile, iar școlile sunt tot mai preocupate de crearea unor medii de învățare care să respecte diversitatea culturală, socială, cu accent pe nevoile individuale ale copiilor, asigurându-se accesul la oportunități egale pentru toți elevii. Într-o școală bazată pe principiul incluziunii se promovează diversitatea și se valorizează diferențele, facilitând astfel un mediu în care elevii se simt acceptați, respectați și încurajați să-și exprime ideile și opiniile proprii.

Deși elevii contemporani se confruntă cu provocări complexe și variate, totuși, aceste provocări devin mult mai pronunțate la elevii cu tulburări de limbaj. Pentru o comprehensiune

mai bună și mai complexă a specificului problemelor lingvistic-comunicaționale cu care se ciocnesc copiii, prezentăm în continuare clasificarea tulburărilor de limbaj după E. Verza [14; p. 34-35].

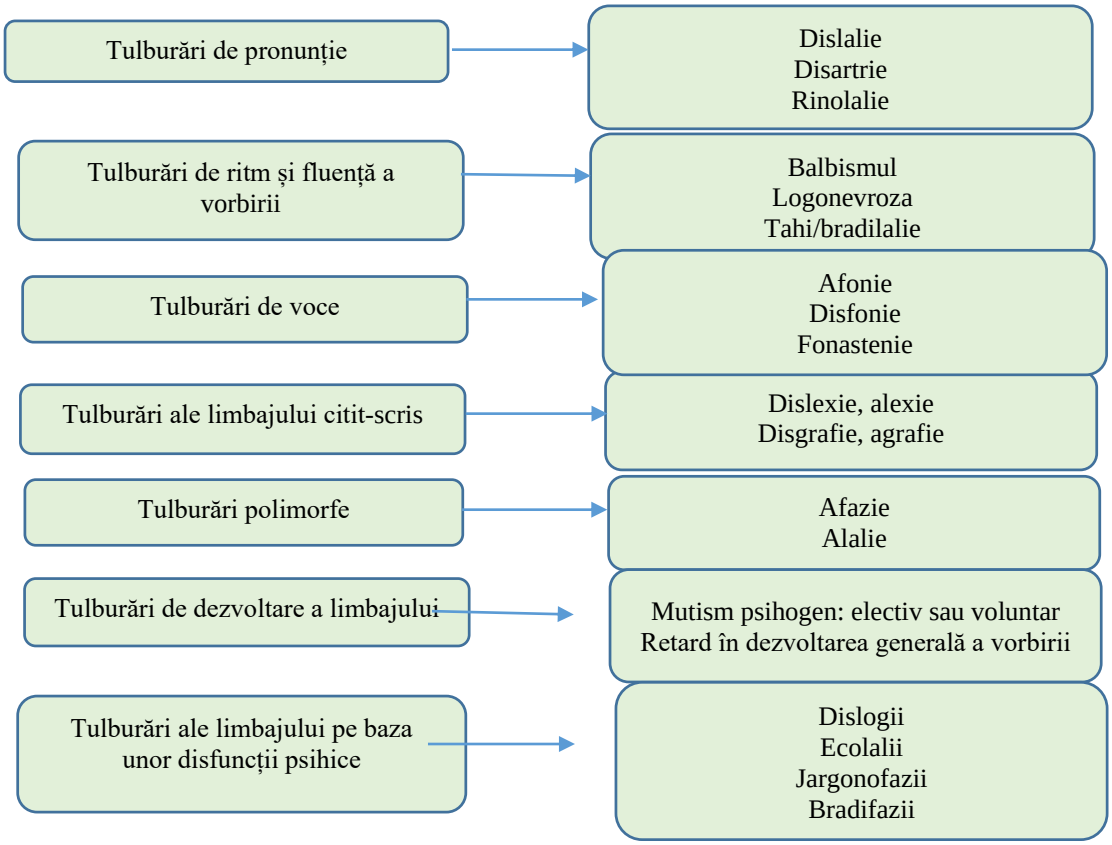

Figura 1. Clasificarea tulburărilor de limbaj, după E. Verza

Numeroasele studii în domeniul tulburărilor de limbaj relevă o serie de repercursiuni negative ale acestora asupra dezvoltării multilaterale și complexe ale copiilor. Printre acestea menționăm:

- Copiii cu dificultăți lingvistice sunt mai expuși riscului în ceea ce privește acceptarea socială și agresiunea din partea celorlalți copii [4], având rețele sociale semnificativ mai restrânse și fiind mai predispuși la izolarea socială [3]. Totodată, dificultățile cu care se confruntă acești copii îi fac mai vulnerabili la victimizare [13].
- Deficitul limbajului pragmatic (comunicarea socială) precede apariția manifestărilor psihotice în preadolescență și adolescență, precum și riscul de apariție a depresiei adolescentine. [12]
- Studiile longitudinale ale copiilor cu tulburări de limbaj demonstrează un risc crescut de socializare, dificultăți emoționale și comportamentale în adolescență, care se pot manifesta deseori sub formă de comportamente indezirabile și antisociale. [1, 2, 7]

Deseori elevii cu diverse tulburări de limbaj se pot confrunta cu anumite probleme și dificultăți în mediul educațional:

1. *Comunicare dificilă:* elevii cu tulburări de limbaj pot avea probleme în pronunțare, în înțelegerea și folosirea corectă a cuvintelor. Acest lucru duce la neînțelegeri cu profesorii și colegii, ceea ce poate fi frustrant pentru ei.
2. *Dificultăți în citire și scriere:* citirea și scrierea presupun abilități lingvistice solide. Elevii cu tulburări de limbaj pot avea dificultăți în a descifra cuvintele scrise sau în a exprima ideile în scris. Aceasta poate afecta rezultatele lor în materiile care necesită lectură și scriere.

3. *Înțelegerea instrucțiunilor:* elevii cu tulburări de limbaj pot avea probleme în a înțelege instrucțiunile date de profesori sau în manualele școlare, care deseori crește riscul de eșec în sarcinile școlare, deoarece nu pot urma indicațiile corect.

4. *Bullying și izolare socială:* din cauza dificultăților lor de comunicare, acești elevi pot deveni ținte ale hărțuirii din partea colegilor. Acest lucru poate duce la izolare socială și la scăderea încrederii în sine. Pe de altă parte, comportamentele discriminatorii ale colegilor îi plasează pe elevii cu probleme lingvistice într-un mediu marginalizat, fiind deseori neacceptați de către semenii lor.

5. *Evaluări și testare:* elevii cu tulburări de limbaj pot avea dificultăți în a se descurca la teste standardizate sau la evaluările școlare. Lipsa de înțelegere a instrucțiunilor sau dificultățile în a reda răspunsurile în scris pot afecta rezultatele lor academice.

6. *Neînțelegerea de către profesori:* pregătirea precară a cadrelor didactice cu privire la specificul și particularitățile acestor copii creează dificultăți în a înțelege nevoile specifice ale acestor elevi și în a adapta strategiile de predare pentru a-i ajuta să învețe mai eficient.

7. *Stima de sine scăzută:* dificultățile în comunicare și în învățare pot afecta stima de sine a elevilor. Acest lucru duce la lipsa de încredere în abilitățile lor școlare și poate influența negativ motivația și angajamentul lor în învățare.

În Republica Moldova, conform datelor prezentate de către Biroul Național de Statistică [11], observăm că dereglările de vorbire la copii se întâlnesc mai frecvent în comparație cu dereglările de vedere și cele de intelect (figura 2).

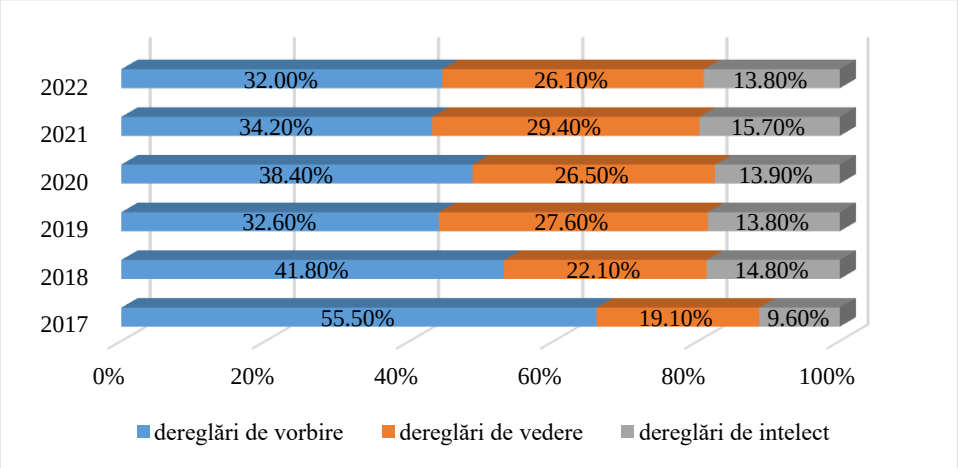

Figura 2. Statistica copiilor cu necesități speciale conform Biroului Național de Statistică (% din nr. total de copii cu necesități speciale)

De asemenea, observăm că pe parcursul anilor se atestă o diminuare a numărului acestor copii. Acest fapt se poate datora colaborării mai eficiente dintre actanții educaționali, dar și dezvoltarea unor medii de învățare care asigură accesul la oportunități egale pentru toți elevii. Totuși, valorile procentuale ale copiilor cu dereglări de vorbire rămân la cote înalte, ceea ce denotă o problematică actuală și acută în ceea ce privește limbajul la copii. Mai mult decât atât, numărul copiilor care se confruntă cu probleme lingvistic-comunicaționale ar putea fi realmente mai înalt, deoarece în Republica Moldova se atestă un număr mic de logopezi și o criză de psihologi școlari, ceea ce reduce semnificativ depistarea tulburărilor de limbaj la elevi. În 2019 erau angajați 430 psihologi în instituțiile de învățământ primar și secundar general din țară, în care studiază circa 321375 copii, dintre care 9446 copii cu cerinţe educaţionale speciale [8, p. 391-392].

Anxietatea școlară rămâne încă o problemă actuală în psihologie, dat fiind faptul că în prezent cercetările demonstrează creșterea numărului de elevi anxioși. În condițiile social-economice ale Republicii Moldova, în sistemul de învățământ au loc schimbări semnificative, printre care reforma curriculară, utilizarea tehnologiei în educație care au drept scop

modernizarea și adaptarea mediului educațional la tendințele globale în educație, focusându-se pe îmbunătățirea calității învățământului și pregătirea elevilor pentru provocările și oportunitățile societății contemporane. Totodată, aceste schimbări creează un context mult mai solicitant pentru elevi în procesul de predare-învățare, cu accent pe procesul evaluativ.

În acest context, considerăm a fi necesară identificarea factorilor care pot influența adaptabilitatea elevilor cu tulburări de limbaj în mediul școlar. Din aceste considerente, reieșind din cercetările anterioare realizate în Republica Moldova care au evidențiat frecvența relativ înaltă a anxietății școlare la elevi [5, 6, 10, 15], ne-am propus în studiul de față să determinăm nivelul anxietății școlare la elevii cu tulburări de limbaj. Racu Iulia, într-un studiu de amploare [10] a demonstrat că anxietatea școlară se întâlnește la elevii din toate ciclurile de învățământ, devenind un fenomen omniprezent în mediul școlar.

În cadrul cercetării au participat 36 elevi cu vârsta cuprinsă între 10-14 ani. Tulburările de limbaj ale participanților sunt prezentate în figura 3.

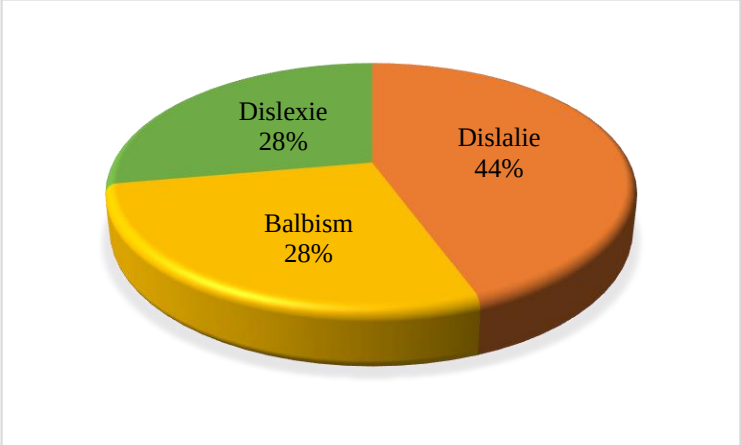

Figura 3. Tulburările de limbaj ale participanților

Metodologia cercetării. Pentru a determina nivelul anxietății școlare la elevii cu tulburări de limbaj am aplicat participanților la cercetare *Metoda de diagnosticare a nivelului anxietății școlare Phillips.* Tehnica conţine 58 de întrebări, pentru fiecare fiind propuse variante de răspuns: „da” sau „nu”. Această tehnică se aplică pentru a evalua nivelul general al anxietăţii în şcoală, trăirea stresului social, frustrarea necesităţii de atingere a succesului, frica de autoafirmare, frica de situaţiile de verificare a cunoştinţelor, frica de a nu corespunde expectanţelor celor din jur, rezistenţa fiziologică joasă la stres şi problemele şi temerile în relaţiile cu profesorii. [9]

Rezultate și discuții. Ținând cont de scopul studiului de față, prezentăm în figura 4 rezultatele obținute de către respondenți în ceea ce privește nivelul anxietății școlare la elevii cu tulburări de limbaj.

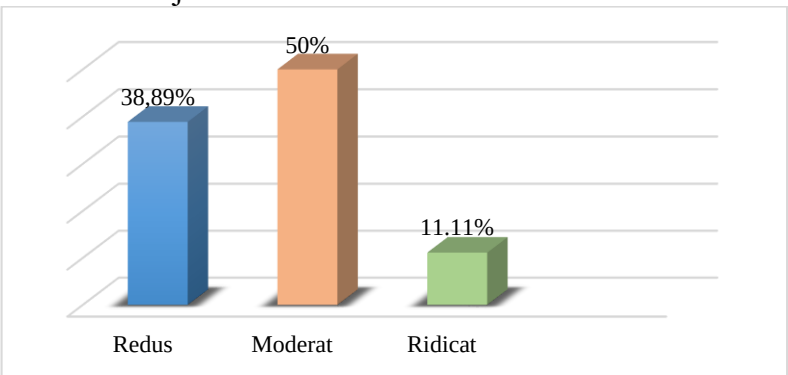

Figura 4. Frecvențele pe nivele pentru anxietatea școlară la elevii cu tulburări de limbaj

Din figura 4 observăm că jumătate din respondenți au un nivel moderat de anxietate școlară. Acești elevi deseori manifestă o îngrijorare moderată legată de performanța școlară și neliniște, dar acestea nu afectează în totalitate activitățile zilnice ale elevului sau relațiile sale interpersonale. Elevul poate avea tendința de a evita anumite situații sau activități școlare care îi provoacă anxietate, dar nu evită complet participarea în cadrul școlii sau implicarea în activități. De asemenea, pot apărea simptome fizice ușoare, dar care nu au un caracter incapacitant.

Totodată, un nivel ridicat de anxietate școlară se atestă la 11% de elevi cu tulburări de limbaj, care se caracterizează prin experimentarea unei stări constante de neliniște cu privire la performanța școlară, evaluări sau situații sociale din cadrul școlii. Pot apărea manifestări emoționale pronunțate de nesiguranță și dificultăți de concentrare și implicare în activități școlare, comunicare redusă și contact deficitar cu colegii și profesorii. În acest context, la elevi anxietatea școlară este asociată și cu simptome fizice care deseori îngreunează procesul de adaptare a copilului în instituția de învățământ.

În studiul de față, un nivel redus de anxietate școlară au obținut 38,89% dintre respondenți. În acest caz copilul se simte relativ relaxat și confortabil în mediul școlar cu manifestări emoționale negative minime. Este deschis și implicat în activitățile școlare, având o atitudine pozitivă și o abordare proactivă în ceea ce privește învățarea și interacțiunile cu colegii și cadrele didactice.

În continuare, prezentăm frecvențele pentru factorii anxietății școlare conform *Metodei de diagnosticare a nivelului anxietății școlare Phillips.*

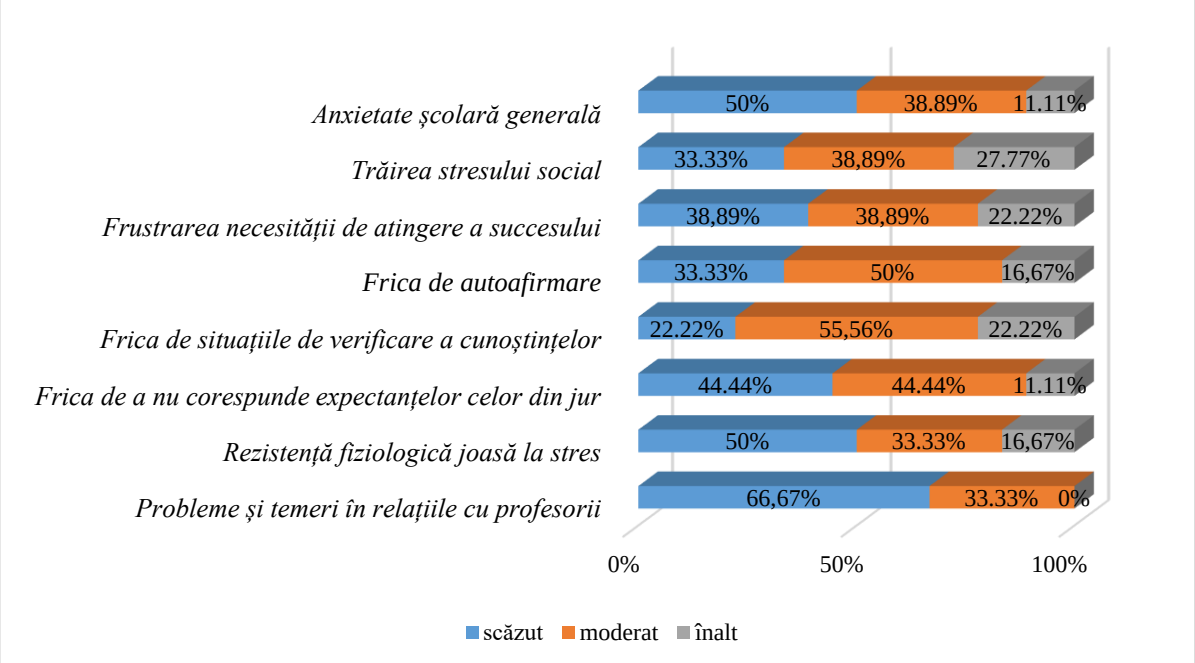

Figura 5. Frecvențele pentru factorii anxietății școlare la elevii cu tulburări de limbaj

Analiza cotelor procentuale expuse în figura 5 ne permite să observăm că mai mult de jumătate dintre elevii cu tulburări de limbaj au demonstrat prin rezultatele înregistrate valori moderate la factorii: *frica de autoafirmare* (50%) și *frica de situațiile de verificare a cunoștințelor* (55,56%). Frica de a se autoafirma la copiii cu tulburări lingvistice poate fi amplificată din cauza dificultăților în exprimare a acestor elevi. Ei simt teama de a fi judecați sau de a greși în comunicare, ceea ce îi face să se retragă sau să evite situațiile în care verbalizează anumite conținuturi, sau își exprimă opiniile și dorințele. Astfel, se explică și datele obținute cu privire la frica de situația verificării cunoștințelor, crescând totodată

nesiguranța și neîncrederea în forțele proprii. Deseori această frică de evaluare este mai persistentă în sarcinile și activitățile școlare care presupun utilizarea limbajului oral.

De asemenea, observăm că mai mult de o treime din participanți au obținut valori moderate la următorii factori: *anxietate generală școlară* (38,89%), *trăirea stresului social* (38,89%), *frustrarea necesității de atingere a succesului* (38,89%). Interacțiunile sociale ale acestor elevi se pot reduce pentru a evita compararea cu ceilalți sau pentru a ascunde eventualele eșecuri. Iar compararea cu ceilalți copii crește preocuparea în exces și focusarea nemijlocită pe atingerea unor standarde foarte înalte de performanță, amplificând frustrarea când acestea nu sunt atinse. În comparație cu aceste date, la un număr mare de elevi s-au obținut niveluri scăzute la factorii: *anxietate școlară generală* (50%), *rezistență fiziologică joasă față de stres* (50%) și *probleme și temeri în relațiile cu profesorii* (66,67%). Aceste rezultate denotă faptul că jumătate din respondenți au o capacitate crescută a organismului de a face față și a se adapta la situațiile stresante, fiind suficient de flexibili în procesul de adaptare la cerințele mediului educațional. Mai mult decât atât, nivel redus la factorul *probleme și temeri în relațiile cu profesorii* ne vorbește despre posibile relații eficiente profesor-elev, construite pe înțelegere, comunicare pozitivă și sprijin. Or, profesorul implicat și empatic joacă un rol crucial în succesul discipolilor săi cu tulburări de limbaj, creând un climat psihosocial adecvat pentru a asigura participarea și progresul fiecărui elev.

Cele mai mici frecvențe la nivel ridicat se atestă la factorii: *anxietate școlară generală* (11,11%), *frica de a nu corespunde expectanțelor din jur* (11,11%), *frica de autoafirmare* (16,67%) și *rezistență fiziologică joasă la stres* (16,67%). Aceste rezultate demonstrează capacitatea unor elevi cu tulburări de limbaj de a face față provocărilor din mediul școlar. Acest lucru se poate datora unor trăsături de personalitate, suportului social adecvat din partea familiei și a unor experiențe anterioare pozitive sau chiar negative care au contribuit la dezvoltarea unor abilități de gestionare a stresului.

În contextul cercetării de față putem menționa că elevii cu tulburări de limbaj se confruntă cu problema anxietății școlare, care poate interfera negativ cu performanța academică, relațiile sociale și starea generală de bine a elevului. Pentru a gestiona anxietatea școlară, este esențial să se identifice și conștientizeze cauzele specifice care o provoacă. Elevii ar putea beneficia de tehnici de relaxare, cum ar fi respirația profundă sau meditația, de planificarea timpului pentru a reduce presiunea și de stabilirea unor așteptări realiste pentru ei înșiși, utilizarea tehnicilor de diminuare a perfecționismului nevrotic care provoacă disfuncționalități în diverse domenii de activitate a copilului. Pentru a ajuta elevii cu tulburări de limbaj, este crucială implicarea părinților, profesorilor, psihologilor școlari în depășirea anxietății și creșterea încrederii în abilitățile lor academice și sociale. Este important să se creeze un mediu școlar care să fie deschis și să ofere sprijin elevilor, astfel încât aceștia să se simtă confortabil și să aibă încredere în ei înșiși în cadrul procesului educațional. De asemenea, nu trebuie neglijată nici implicarea logopedului care acordă asistență specializată în dezvoltarea limbajului și a comunicării și compensarea sau ameliorarea tulburărilor de limbaj și comunicare. Abordarea trebuie să fie individualizată, adaptată nevoilor fiecărui elev, și poate implica terapie de limbaj, adaptări la metodele de predare, sprijin suplimentar în citire și scriere, precum și promovarea unui mediu școlar incluziv și non-discriminatoriu.

BIBLIOGRAPHY

1. ARTS, E.; OROBIO DE CASTRO, B.; LUTEIJN, E.; ELSENDOORN, B.; VISSERS, C. Improving social emotional functioning in adolescents with developmental language disorders: A mini review and recommendations. In: *Frontiers in Psychiatry*, 2022, vol. 13. [citat 24.10.2023]. Disponibil: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyt.2022.966008/full

2. BENNER, G.; NELSON, J.; EPSTEIN, M. Language skills of children with EBD: A literature review. In: *Journal of Emotional and Behavioral Disorders,* 2002, 10(1), pp. 43-59. ISSN 1538-4799.

3. CHEN, J.; JUSTICE, L.; RHOAD-DROGALIS, A.; LIN, T.-J.; SAWYER, B. Social networks of children with developmental language disorder in inclusive preschool programs. In: *Child Development,* 2020, vol. 91(2), pp. 471-487. ISSN 1467-8624.

4. LINDSAY, G.; DOCKRELL, J. The relationship between speech, language and communication needs (SLCN) and behavioral, emotional and social difficulties (BESD). 2012, 47 p. [citat 10.11.2023]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/265906678_The_relationship_between_speech_language_and_communication_needs_SLCN_and_behavioural_emotional_and_social_difficulties_BESD

5. LOSÎI, E.; RACU, Iu. Anxietatea şcolară la preadolescenţi. In: *Psihologie, revista ştiinţifico-practică,* 2011, nr. 3, pp. 3-7. ISSN 1857-2502.

6. LOZAN, A. Anxietatea normală şi anxietatea maladivă la elevi. In: *Psihologie, revista ştiinţifico-practică,* 2009, nr. 1, pp. 40-47. ISSN 1857-2502.

7. PICKLES, A.; DURKIN, K.; MOK, P.; TOSEEB, U.; CONTI-RAMSDEN, G. Conduct problems co-occur with hyperactivity in children with language impairment: A longitudinal study from childhood to adolescence. In: *Autism & Developmental Language Impairments*, 2016, vol. 1, pp. 1-11. ISSN 2396-9415.

8. *Politici naţionale şi internaţionale de asigurare a activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general*: Monografie colectivă. Coord şt.: N. Bucun, O Paladi. Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei (Tipogr. „Print-Caro"), 2020. 516 p. ISBN 978-9975-48-186-1.

9. RACU, Iu. *Anxietatea la preadolescenţi: abordări teoretice, diagnostic, modalităţi de diminuare:* ghid pentru studenţi şi masteranzi. Chişinău: Totex-Lux SRL. 2013. 154 p. ISBN 978-9975-4201-8-1.

10. RACU, Iu. *Psihologia anxietății la copii și adolescenți*. Teză de doctor habilitat. Chișinău, 2020. 351 p.

11. *Situația copiilor în Republica Moldova. Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova*. [citat 10.11.2023]. Disponibil: https://statistica.gov.md/

12. SULLIVAN, S.; HOLLEN, L.; WREN, Y.; THOMPSON A.; LEWIS, G.; ZAMMIT, S. A longitudinal investigation of childhood communication ability and adolescent psychotic experiences in a community sample. In: *Schizophrenia Research*, 2016, vol. 173(1-2), pp. 54-61. ISSN 2090-2093.

13. VAN DEN BEDEM, N.; DOCKRELL, J.; VAN ALPHEN, P.; KALICHARAN, S.; RIEFFEA, C. Victimization, bullying, and emotional competence: longitudinal associations in (pre)adolescents with and without developmental language disorder. In: *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 2018, vol. 61, pp. 2028-2044. ISSN 1558-9102.

14. VERZA, E. *Tratat de logopedie*, vol. I. București: Editura Fundației Humanitas, 2003. 398 p. ISBN: 973-86056-0-1.

15. VRABIE, S.; CHELBAN, A. Anxietatea şcolară a copiilor din familia monoparentală. In: *Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei: ascensiune, performanţe, personalităţi*, 10 decembrie 2021, Chişinău. Chişinău: Tipografia „Print Caro", 2021, pp. 213-222. ISBN 978-9975-56-952-1.

Notă: Lucrarea a fost efectuată în cadrul Proiectului „Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane”. Cifrul: 20.80009.1606.10.

Date despre autor:

Cristina DOLINSCHI, cercetător științific stagiar, asistent universitar la Departamentul Psihologie, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: crisdolinsk@mail.ru

ORCID: 0000-0003-0038-1416